

III. ATALA

9

LESBIANA, GAY, BISEXUAL, TRANSGENERO ETA TRANSEXUALAK

Aurrekariak

Joera homosexuala (lesbianak eta gayak) eta identitate transexual edo transgeneroa duten pertsonak, zein identitate bisexual eta intersexualak dituztenak, bazterkeriaren, estigmatizazioaren, are jazarpenaren eta espetxeratzearen (frankismoan, gertuko historian) biktima izan dira mendeetan. Gizartearen pentsaera sakonean izugarrikeria horren aztarnek diraute oraindik. Egiazta daitekeenez, lgbt (lesbianak, gayak, bisexualak eta transexualak aipatzeko akronimoa) pertsonen aurkako fobia eta arbuioa (homofobia esan ohi dioguna) badaude eta, edonola ere, azken hamarkadan aurrerapen oso handiak gertatu arren, oraindik ez dira guztiz betetzen pertsona horiek euren identitate sexu-afektiboa edo euren genero identitate normaltasunez, askatasunez eta berdintasunez bizi ahal izateko baldintza egokiak. **Arartekoak 2009an argitaratutako balioei buruzko txostena** diogun guztiaren frogara ona da: ideia eta jarrera homofobo batzuk oso errotuta daude euskal haurren eta nerabeen ehuneko esanguratsu batengan.

Egoera hori lgbt pertsonen funtsezko eskubiderik oinarritzeko urraketa argia da (duintasunerako, askatasunerako, osotasun fisikorako, egiazko eta benetako berdintasunerako, nortasunaren garapen askorako eskubidea, garrantzitsuenak aipatzearen). Eta, beraz, botere publikoek (beste xedapen batzuen artean, **Espainiako Konstituzioko 9.2 artikulua** xedatutakoaren aplikazioagatik) pertsona horien funtsezko eskubideak babesteko, aniztasun afektibo-sexualaren alde lan egiteko eta homofobiaren aurka borrokatzeko politika publikoak, baliabideak, protokoloak, dispositiboak eta zerbitzuak sortu behar dituzte.

Arartekoak, ordenamendu juridikoan jasotako eskubideen defentsarako Eusko Legebiltzarreko goi-komisarioak, egoera horretan herritarrek aurkeztutako kexei buruz ebazti behar du baina, aldi berean, herritarren eskubideen erabileraren egiazko egoerari buruzko informazioa eduki eta politika publikoak sortu eta hobetzeko proposamenak eta gomendioak egin behar ditu eskubide horiek era egokian defendatu eta babesteko.

Adingabeek osatutako biztanleria sektorea bereziki ahula da. Joera homosexuala edo bisexuala duten haurrek eta identitate transexual edo transgeneroa dutenek, arestian deskribatutako guztiagatik, ahultasun izugarri handia dute. Egoera horrek interpelatu egiten gaitu eta, eskubideak zaintzeko mandatua daukagunoi, eremu horretan tinko eta eraginkortasunez lan egiteko eskatzen digu.

Arartekoak aukera izan zuen 2011 eta 2012. urteetan garatu zen **Rainbow** izeneko europar proiektuan parte hartzeko. Lan horren emaitza nagusia DVD bat egitea izan zen. DVDak **ikus-entzunezko 9 material eta haien gida didaktikoak** dakartza, aniztasun afektibo-sexualari eta homofobiaren eta eskolako bullying edo jazarpen homofobikoaren aurkako borrokarri buruz lan egiteko xedez.

Euskadiko eskola komunitateak eta hezkuntza administrazioak, zein Europako Batzordeko arduradunek, lan horren balorazio oso ona egin zuen. Izan ere, **Rainbow Has** izeneko bigarren proiektu bat prestatu zen, zeinek Europako Batzordearen onespina eta laguntza jaso zituen. Proiektu hori 2013 eta 2014. urteetan garatu da, eta Arartekoak koordinatu du.

Proiektuaren garrantzia dela-eta, 2014ko urteko txostenean proiektu horren oinarritzeko edukia azalduko da arlo horretan, monografikoki. Egindako lanetik aterako den argitalpena 2015eko urtarrilaren amaieran argitaratuko da.

Esan behar da aurten ez dela arlo horretan izapidetutako kezarrik erregistratu.

Jarraian honako edukia azalduko dira, Rainbow Has proiektuari lotuta haiek denak: a) proiektuaren laburpena, b) proiektu horren esparruan, Bilbon egin zen lan-mintegiko ondorioak (Arartekoak, bestalde, beste hiru mintegi koordinatu zituen, Bartzelonan, Madrilen eta Sofian), c) Bruselan egin ziren nazioarteko mintegiari eta proiektuaren azken biltzarri buruzko informazioa, d) ekitaldi bietatik ateratako ondorioak; azken horiek Rainbow Has proiektuaren emaitzak jasoko dituen argitalpeneko kapitulu batean sartuko dira.

1. Arartekoak koordinatutako Rainbow Has europar proiektuaren (2013-2014) laburpena

Europako Batzordeko Justizia Zuzendaritza Nagusiak bultzatutako "Herritarren funtsezko eskubideak" izeneko ekin-tza komunitarioko programaren esparruan, Arartekoaren erakundeak koordinatutako **RAINBOW HAS** izeneko proiektua hautatu da finantzatua izateko. Akronimo hori ingele-

sezko honako siglek osatzen dute: **Rights through Alliances: Innovating and Networking BOTH Within Homes and Schools** (Itunen bidezko Eskubideak: Etxean eta Eskolan Berritzen eta Sareak Sortzen, proiektuaren erreferentzia zenbaki ofiziala: **JUST/2012/FRAC/AG/2652**).

Proiektua Arartekoaren erakundeak koordinatu du eta bertan 8 herrialdeetako (Alemania, Belgika, Bulgaria, Espainia –Katalunia eta Euskadi–, Holanda, Italia, Polonia eta Erresuma Batua) 13 entitatek parte hartu dute. Proiektuaren helburu nagusia **hezkuntza eremuan, zentzu zabalean, hots, hezkuntza erakundeei eta irakasleei, zein mota orotako familia elkarteei bideratuta, haurren eta nerabeen aniztasun sexualerako (aniztasuna sexu joerari zein genero identitateari dagokienez) eskubideen egoeraren analisia eta hobekuntza** azpimarratzea da, haurtzarotik sexu aniztasunari irekitako hezkuntza lortzeko xedez, **sexu joera edo genero identitateagatiko bazterkeria edo jazarpen modu oro**, jarrera homofoboak edo transfoboak esan ohi diegunak, **prebenitu eta borrokatzeko** gai izan dadin.

Proiektu hori ezartzeko, parte hartu duten entitateek (unibertsitateak: Middlesex University (Erresuma Batua) eta Akademia Pedagogiki Specjalnej Marii Grzegorzewskiej (Polonia), ikerketa soziologiko eta pedagogikoko taldeak: Synergia (Italia), ECIP (Bulgaria) eta Farapi (Euskadi), udalak (Amsterdam eta Milan), haur hezkuntza sustatzen eta zineman diharduen elkarte bat: Jekino Educatie (Belgika), LGTB eskubideen aldeko elkarteak: (LSVD, Alemania, COC, Holanda eta CIG, Italia) eta familia homoparentalen elkarteak (FLG, Katalunia eta ELFA, Europa), haiek denak Arartekoaren erakundea (Euskadiko Herritarrentzako Defentsa Bulegoa) elkarrekin lan egin dute bi urtez, honako **lan ildo**ei (ingelesez *Workstream* deituak, **WS1, WS2, WS3, WS4 y WS5**) jarraiki:

- Europako familietan gaiari buruz dauden diskurtsoei buruzko ikerketa eta diskriminazioaren aurkako edo LGTB adingabeei laguntza zuzena emateko zerbitzu kontuetan European dauden jardunbiderik onenen analisia (WS1).
- Mintegi nazionalen eta nazioartekoen antolaketa eragile publiko eta pribatuak egonda: hezkuntza erakundeak eta familia elkarteak, irakasleak, eta LGTB elkarteak edo hezkuntza eremuarekin zerikusi zuzena duten bestelakoak (WS2).
- Prestakuntza eta sentsibilizazio tailerrak egitea irakasleekin eta familia edo ikasleen gurasoen elkarteekin (WS3).
- Dauden elkarte egiturak erabilia Europa mailako sareak sortzea, hezkuntza eremuan erantzukizuna duten eragileekin (politika, hezkuntza, hedabideetako... langileak) kontzientziazioan eragiteko agenda edo bide-orri bat prestatuz eragiteko estrategiak ezartzeko (WS4).

- Proiektuaren emaitzak ondorengo aplikazioan zerikusia izan dezaketen eragile guztien artean hedatzea (WS5).

Bestalde, proiektuak irauin dituen bi urteetan lan-ildo eten-gabe bat (edo oinarrizkoa) egon da, **0 lan-ildo deritzona (WS0- Management and Coordination), koordinazioari eta proiektuaren administrazio eta finantza kudeaketari dagokiona, alegia**; hura ere entitate koordinatzaileak gidatu du, hots, Arartekoak.

Aipatu lan-ildoen arabera, honako **emaitza nagusiak** lortu nahi dira proiektua amaitzean:

- Familietan gaiari buruz nagusi diren diskurtsoen ikerketaren emaitzei eta jardunbiderik onenei buruzko herrialdeen txostenak, eremu jakin horretan dauden baliabideen Europako mapa bat barne.
- Herri bakoitzean, hezkuntza mailan, LGTB eskubideei buruz lan egin duten, lan egiten ari diren edo lan egin nahi duten familia homoparentalen, LGTB adingabeak dituzten familien eta bestelako familien elkarten esperientziei buruzko datuen txostena.
- Etorkizunari begira (proiektua amaitutakoan) gai horren eragiteko estrategiei buruzko agenda bati atxikitzeke prest dauden familia homoparentalen elkarteak, LGTB adingabeak dituzten familien elkarteak eta bestelako familia elkarteak batzeko europar sare bat sortzea.
- Prestakuntza tresna bat prestatzea, haurren eta nerabeen sexu aniztasunerako eskubidearen alde lan egin nahi duten helduentzako (irakasleak, gurasoak eta herri-administratioetako teknikariak) gomendio zehatzekin.
- Kontzientziaziorako eta eraginerako (lobbying) ekintzak diseinatzea, familia elkarteek batera lan eginda.

2. 2014ko martxoaren 27an Bilbon egindako lan mintegia

Analisi, interakzio eta eraikuntza esparruan sortutako ideia nagusiak honakoak dira:

- Aniztasuna bada, eskubidea da, aberastasuna eta pribilegioa. Defendatu eta aldarrikatu behar dugu. Ahotsa eman eta hura bistaratu eta gizartean presentzia izatea bultzatu behar dugu. Horretarako, aniztasuneko zenbait agenda landu behar dira: agenda politikoa, hezkuntzako, sindikala. Eta ez da hitzen eta erretorikarako garaia, proposamen, irtenbide eta erantzun zehatzak emateko baizik, kolektiboki gauzatuak, gogoz eta lidergoz.

- 0 tolerantzia aniztasunaren aurkako erasoei. 0 tolerantzia begirunerik gabearekin. Segurtasuneko esparruak eraiki behar dira: eskolan, auzoetan, hirietan... Konfiantza eta elkarrizketako esparruak, ondo eginak eta eraikiak.
- Helduek haurren aurrean: haurren **emozioa entzun eta testuinguruarekin lan egin**.
  - A.** Emozioa (egonezina, mina, ulertu ezineko, bakardadeko, nahasmenduko sentipena...) benetakoa da, baina batzuetan helduen ikuspegitik zaila da hura identifikatzea eta haurren mundu emozionalean sartzea. Haurrak egonezina du, ez arazo bat. Egonezinaren jatorria harengandik kanpo dago, testuinguruan (ez baitu onartzen “desberdina”, “ez normatiboa” dena).
  - B.** Mundu emozional horretan sartzea: enpatiaz eta begirunez (nahi duen unean eta moduan konta dezala...). Baina adi **isilaldien** esanahiari: begirunea izan daiteke (erritmoei, uneei), baina baita **ukazioa** ere. Ez da ahaztu behar helduen erantzukizuna dela elkarrizketa sortzea.
  - C.** Horretarako “konfiantzako” esparruak, esparru “seguruak” sortu behar dira emozioa adierazteko eta gertatzen ari denaz, normatiboaz, onartutakoaz, aniztasunaz... mintzatzeko. Esparruak familia, eskola, komunitate testuinguruan.
- **Familiak:** informaziorik eta prestakuntza afektibo-sexualik eza.
  - D.** Familia guztiek, zein ere den haien morfologia eta eraiketa, ematen dituzte segurtasuna eta babesa.
  - E.** Familia tradizionalak, seme-alabak dauzkan bikote heterosexuak osatutakoa bezala ulertuta, ahalegin handiagoa egin behar du familia ereduaren aniztasuna barneratzeko, haien familiaren ohiko bizimoduan ez baitira agertzen.
  - F.** Aniztasun afektibo-sexuala gertutik bizi izan ez duten pertsonen egoera horiek agertzea behar dute, “ikusit” behar dituzte.
  - G.** Nola heldu informazio eta prestaketa faltari?:
    - Gehiago bistarazi sentsibilizazio handiagorako. Hedabideen (EITB) ekarpena gai orokorrei, tratu berdintasunari, aniztasun afektibo-sexualari... buruzko kanpainekin. Eskolaren ekarpena familiei eta bestelako familiei buruz hitz egiten duen curriculumarekin. Ahotsa bestelako familiei, bistarazi, gizartean presentzia izan.
    - Informazio gehiago familiei, alde kognitibotik, baina eremu horretatik mezuek duten inpaktu erlatiboa onartuta, emoziotik konektatuz, alde emozionalean sakonduz.
- Nola hezi uniformetasunetik eta **estereotipoetatik** gizarteratzen diren presioetatik kanpo? Nola indargabetu?
  - H.** Ez ahaztu sozializazio eragile guztien eragina: familia, eskola, lagunak, hedabideak eta, hurrei eta nerabeei dagokienez batez ere, zinemaren industriaren eta telebistaren ahalmen handia (ehuneko handi batean, eragin negatiboa dauka).
  - I.** Ez gara guztiz jabetzen nola hedatzen ditugun genero rolak. Agian abiapuntu ona da homofobian heziak garelako onartzea, handik, aniztasunera zabaltzeko bideari ekiteko.
  - J.** Zailtasunak hizkuntzarekin: nola bistarazi aniztasun afektibo-sexuala hizkuntza positibo eta “berezkoa” erabiliz?
  - K.** Legearen balio pedagogikoa: aniztasun afektibo-sexuala legeaz onartzea pertsonak (baita haurrak eta nerabeak ere) eskubideetan ahalduzko tresna egoki gisa.
  - L.** Zenbat eta arinago lan egiten hasi hobeto, “arazo” bat egon aurretik, testuinguru guztietatik (familia, eskola, komunitatea) eta eremu guztietatik (emozionala eta kognitiboa), testuinguru jakin batzuek lana eremu batetik edo bestetik gehiago eraztu arren. Testuinguru guztietan aniztasuneko “habitata” sortu, eusten dioten elementu guztiak indartzuz.
- **Eskola testuinguruan** (hasitako lan-ildoan sakonduz)...
  - M. Prebentzio** kontu bat: konfiantzako esparruak sortzea, pertsonak bere burua bere aniztasun osoan erakutsi ahal izateko eta zero tolerantzia begirunerik faltei.
    - Eta konfiantzako esparruekin batera, elkarrizketarako premiazko baldintza, esparru babestuak, segurtasunekoak (are fisikoak).
    - Zero tolerantzia kontu etikoa da: “ezin zaio minik egin beste pertsonari”. Handik, besteak nahi duen bezala izateko eskubidea dauka, eta nik errespetatu eta hura ahalbidetzen/bermatzen duten elkarbizitzako arauak bete behar ditut.
  - N. Hezkuntza** zeregina:
    - Egungo errealitatea da hezkuntza afektibo-sexualari ez zaiola heltzen behar litzatekeen bezala.
    - Gaitasunen arabera hezkuntza eredu baliogarria da; hartan sakondu behar da.

O. Elkarbizitza kontu bat:

- Ikasle guztiak guztien ongizatearen arduradun egin, elkar zaintzako, babesean hartzeko, arauen taldeko eraikuntzako... esperientzien ildotik.
- Jazarpenerako protokoloaren gehiegizko burokratizazioari aurre egin, ikerketari ahalik eta lasterren ekiteko beldurrak ezabatu. Batzuetan, berandu jokatzeko dakar...
- Garrantzitsua eta beharrezkoa jazarpenerako, berdinaren arteko tratua txarretako edo begirunerik gabeko tratuko egoeren lekukoekin lan egin. Nola ulertarazi "sala-tzea"ren eta "jakinarazte"aren arteko aldea?
- Segurtasunerako kanal birtuala prestatu.

P. Hezkuntza komunitate osoaren lana:

- Familiak eskolara integratu/bildu beharra.
- LGBT irakasleak gehiago bistaratu beharra. LGBT erreferenteak falta dira, batez ere emakume homosexualenak. Adierazpen hori gizarte osoari zabal dakioke, eskola eremuari ez ezik.

3. 2014ko azaroaren 18an Bruselan burututako nazioarteko mintegia eta amaierako biltzarra, goizeko (mintegia) eta arratsaldeko (biltzarra) jardunaldian

Biltzarrera honako erakundeetako ordezkariak joan ziren: Arartekoa (ES), Farapi (ES), Middlesexeko Unibertsitatea (GB), FLG (ES), Nelfa, ECIP (BG), Jekino (BEL), Maria Grzegorzewska Akademia (PL), Commune di Milano (IT), Universidad Complutense de Madrid (ES), ILGA Europe, East Angliako Unibertsitatea (GB), Trentoko Unibertsitatea (IT), Eusko Jauriaritza, Comberton Academy Trust (GB), Voyager School (GB), FECE (BG), Cavaria (BE).

NAZIOARTEKO MINGEGIA

Arartekoak sarrera egin ondoren, proiektuan egindako lana aurkeztu zen. Lana agiri zirriborro batean laburbildu zen eta

haren edukia NMren amaiera aldatzea aurreikusi zen, partaideek egin zitzaizketen aldaketan arabera. Eztabaidaren eraginkortasuna erraztu eta bermatzeko, partaideak eztabaida talde txikiagoetan banandu ziren.

Aurkezpenaren eta lehen eztabaidaren ondoren, hiru partaidek jardunbide egoki bana aurkeztu zuten, haien herrialdeetan agertutako arazoei lotuta (Erresuma Batuko bi eta Espainiako bat, hurrenez hurren).

Ondoren, agiri zirriborroa eztabaidatu zen azken agiria onartzeko behar ziren aldaketak sartzeko. Eta hasierako dinamika errepikatu zen, partaideak talde txikiagoetan bereiziz. Iradokitako aldaketak aurkeztu ondoren, partaide guztiak onartu zuten azken agiria, ildo nagusiak honakoak izanik:

- Oro har, Europan LGTBI pertsonen egoera nahiko larria da, eta herrialde bakoitzak eskubideak babesteko bere mailak dauzka.
- Yogyakartako 2006ko printzipioak hartu behar lirateke aintzat, Giza Eskubideen Nazioarteko Zuzenbidea Sexu Joera eta Genero Identitateko Gaiei aplikatzeari dagokionez, baita NBEko Giza Eskubideen Kontseiluaren 17/19 (2011ko ekaina) eta 27/32 (2014ko iraila) ebazpenak ere.
- Lege esparru bat ezarri behar litzateke eskubide horiek babesteko, politika eta zerbitzu publikoekin batera, LGTBI-fobiaren aurkako borroka eskola eta familia inguru-neetara muga ez dadin.
- Hezkuntza agintariak aktiboki eta eraginkortasunez en-gaiatu behar lukete gai horietan. Irakasleen prestakuntza funtsezkoa da eremu horretan.
- Gizarte balio nagusiak oztopo handia dira aniztasun sexu-afektiboa bistaratzeko ere eta, beraz, haiek aldatzeko ahalegina egin behar litzateke.
- Hori lortzeko, ezinbestekoa da guraso elkarteetan, LGTBI adingabeen guraso elkarteetan, familia sexubakarren elkarteetan, LGTBI erakundeetan, giza eskubideen elkarteetan -batez ere adingabearen eskubideak babesten dihardutenak-, hezitzaile elkarteetan, herritarren defentsarietan, agintari publikoen eta unibertsitate edo aholkularitza enpresetako adituen arteko lankidetzak itunak eta sareak ezartzea. Guraso elkarteetan ahalduntzea sustatu behar da LGTBI eskubideen sustatzaileak eta defendatzaileak izan daitezten.

AMAIERAKO BILTZARRA

Roberta Metsola europarlamentariak, Europako Parlamentuko LGTBI talde artekoaren ordezkariak, amaierako biltzarra ireki zuen giza eskubideak orokorrean errespetatzeari garrantziari buruzko hitzaldi batekin. Lunacek txostena aipatu zuen EBn homofobiak duen egiazko egoera ezagutzeko kon-

tuan hartu beharreko erreferentzia gisa. Txostenak berariaz aipatu zuen ikastetxeetan homofobiaren aurka borrokatze-ko prestakuntzak eta herrialdeek horri buruzko jardunbide egokiak trukatzeko duten garrantzia. Txostenaren arabera, LGTBI pertsonen aurkako diskriminazioa onartezina da eta hura prebenitzeko neurriak hartu behar dira. Hitzaldia amaitzeko Rainbow Has proiektuarekin batera lan egiteko prest zegoela adierazi zuen. Europarlamentaria han zegoela baliatuz, EBko herrialde batzuetako LGTBI familiek aurre egin behar dieten arazo legezkoengatik zuten kezka adierazi zuten partaide batzuek; izan ere, herrialde horietako legediak ez du aurreikusitako LGTBI pertsonen legezko elkartzeari berez, eta familia horien mugitzeko askatasuna murriztu dute egitatez.

Hitzaldiaren eta eztabaida labur baten ondoren, Katy Pallás-ek, NELFAren ordezkariak, familia elkarten europar sarearen ezarpenean izan duen esperientzia azaldu zuen. Ondoren Nazioarteko Mintegian aipatutako jardunbide egokietako bi aztertu ziren. Comberton College Academy eta Voyager School britainiar ikastetxeetan jazarpenaren biktima izandako ikasleei egindako elkarrizketekin grabatutako bideo labur bi ere eman ziren.

Azkenik, mahai-inguru bat egin zen eta hiru partaideek hitz egin zuten han. Sophie Aujanek, ILGA Europekoak, gizarte eragile guztiak jazarpenaren aurkako politiken garapenean engaiatzearen garrantziaz hitz egin zuen, eta Europako Kontseiluaren 2010 gomendioa aipatu zuen, LGTBI pertsonen bereizkeriari aurre egiteko funtsezko tresna. Haren ondoren Alexander Schusterrek, Trentoko Ikasketetako Unibertsitatekoak, LGTBI adingabeak besteak bezala hazteko girorik onena sortzearen garrantziaz hitz egin zuen, adingabearen interesik onena buruan izanda beti; adingabeen eta haien familiako kideen arteko harremana indartu beharraz ere mintzatu zen, pertsonen eskubideak ez ezik, pertsona horiek osatutako familienak ere babestuz. Hitz egin zuen azkena Ignacio Pichardo izan zen, Madrilgo Universidad Complutensekoa; gai horietan ikertzaile izandako esperientziaren berri eman zuen eta hainbat tokitan ezarritako jardunbide egokiak bistaratzeari garrantzia azpimarratu zuen; horretarako, esan zuenez, funtsezkoa da agintari publikoek parte hartzea.

Sortu zen eztabaidan NMn eta ABn aipatutako gai batzuei heldu zitzaizkien; haien artean, jazarpen homofobikoaren izaera, legedia desberdinen ondorioz batez ere eremu komunitarioko eta tokiko erakundearen artean lankidetzaren sarea sortzeko dauden zailtasunak, eta lankidetzaren sare horren abantailak eta aukerak jorratu ziren.

4. Rainbow Has proiektuko amaierako biltzarrean onartutako ondorioak

1. Rainbow Has proiektuak agerian utzi du LGTBI pertsonen eskubideei dagokienez dagoen egoera larria². Aurreiritzietan, estereotipoetan eta ideia homofobo edo transformatuetan oinarrituta pertsona horietako askok pairatutako erasoek, jazarpenak, estigmatizazioak eta eskubideak onorio larriak dituzte osasunean. LGTBI gutxiengoaren funtsezko eskubideak ez dira behar bezala errespetatzen ez babesten, lege esparru nazioartean, Europar Batasuneko legedian eta giza eskubideen nazioarteko araudian jasota egon arren. Irudia hain negatiboa izan arren, RAINBOW HASen zenbait analisik 22 jardunbide on identifikatu dituzte aztertutako bost herrialdeetan.
2. LGTBI eskubideez gozatzeko mailan alde handiak daude herrialde batetik bestera. Orokorrean hitz eginda, ordea, Europar Batasuneko Funtsezko Eskubideen Agentziak 2012an egindako LGTB azterlanak erakutsi zuenez, inkestatutako pertsonen %19 jazarpenaren biktima izan ziren, haien iritziak, neurri batean edo guztiz LGTBI pertsona gisa ikusiak izateagatik. Eskolako etapen 18 urtera iritsi aurretik, LGTBI azpitalde bakoitzean eta aztertutako herrialde guztietan inkestatutako pertsonen %80 entzun edo ikusi zituzten esan edo portaera negatiboak kide bat LGTBI bezala ikusia zelako. Galderari erantzion zioten inkestatuen %68k adierazi zuten esan edo portaera horiek maiz, edo beti, gertatu zirela euren eskolatzean 18 urtera iritsi aurretik³. EBri ekitatea bultzatzeko eskatzen diogu.
3. Yogyakartako 2006ko printzipioak gogoratzen ditugu, Giza Eskubideen Nazioarteko Zuzenbidea Sexu Joera eta Genero Identitateko Kontuei Aplikatzeari buruzkoak, hain zuzen ere, eta, zehazki, 16. printzipioa, zein diskriminaziorik gabeko hezkuntzarako eskubidea onartu zuen, eta 19. printzipioa, zeinek honakoa onartu zuen: "iritzi eta adierazpen askatasunerako eskubidea: identitatea edo nortasuna hizkuntzaren, itxura eta portaeraren, janzkeraren, gorputz ezaugarrien, izanaren hautaketaren edo beste edozein bideren bidez adierazteko askatasuna barne; baita mota orotako informazioa eta ideiak bilatu, jaso eta

² <http://rainbowhas.eu>.

³ FRA EU LGBT azterlan (2013ko maiatzean argitaratua) egin zen online, EBko 28 estatu kideetan, 2012ko apirilaren eta uztailaren artean. Azterlanak 18 urte edo gehiago zuten, euren burua lesbiana, gay, bisexual edo transgenero identifikatu zuten eta EBn bizi ziren 93.079 pertsonaren informazioa bildu zuen. (<http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results>).

emateko eskubidea ere, are giza eskubideei, sexu joerari eta genero identitateari buruzkoa, horretarako edozein bide erabilia eta mugak aintzat hartu gabe”. Bat gatoz Europako Giza Eskubideen Auzitegiarekin, zeien arabera, adierazpen askatasunak ez ditu babesten hezkuntza eremuko diskurtso homofoboak⁴. Yogyakarta Printzipioei jarraiki, gogorarazi behar dugu adierazpen askatasunak ez duela babesten gorroto homofoboko diskurtsoak egitea eta halakoak zigortu egin behar direla.

4. Halaber, Nazio Batuetako Giza Eskubideen Kontseilua- ren giza eskubideei, sexu joerari eta genero identitateari buruzko 17/19 (2011ko ekaina) eta 27/32 (2014ko iraila) ebazpenak gogorarazi behar ditugu; ebazpen horiek “kezka sakona adierazten dute munduko bazter guztietan sexu joera eta genero identitatea direla-eta pertsonen aurka burutzen diren indarkeria eta diskriminazio ekintza guztiengatik”.
5. Giza eskubideen komisario Nils Muižnieks jaunak adierazi zuenez, adingabeek eskubidea daukate sexualtasunari eta genero aniztasunari buruzko informazioa egiatan jasotzeko. Jazarpenaren aurkako esfortzuei berdintasun, genero eta sexualtasunari buruzko hezkuntzaren bidez lagundu behar litzaioke⁵.
6. Ikerketa azterlan batzuek erakutsi dutenez, LGTBI familietan hezitako adingabeen emaitzak familia heterosexualetako adingabeen berberak dira funtsean, haiek ere askatasun, berdintasun eta tolerantziako balioak daukatenean (Mellish *et al* 2014; Golombok 2000; Patterson 2005; González eta López 2005).
7. Jazarpen homofoboak mundu guztiarentzat izan behar luke kezka. Politikoak eta liderrak erantzuleak dira herraren aurrean eta, beraz, LGTBI kontu eta esperientziei buruzko prestakuntza jasotzeko betebeharra eta ardura daukate.
8. Eskubide horiek babesteko berariazko lege esparrua eza- rri behar da. Berariazko lege esparrurik ez duten herrialdeetan oinarritzotik hasi behar dugu, hots, LGTBI pertsonak gizartearen parte direla onartu eta herritartasun beteko eskubideak izatea ahalbidetzea. Familia sexubakarrak onartu eta babesteko legezko arauak egin eta tratu berdina eta bereizkeriarik eza bermatu behar dira;

4 Europako Giza Eskubideen Auzitegia, Vejdeland eta beste batzuk vs Sue- dia, 2012ko otsailaren 9ko epaia.

5 LGTBI adingabeei buruzko jarrera agiriak: <http://www.coe.int/en/web/commissioner/-/lgbti-children-have-the-right-to-safety-and-equality> (2014ko urria); NBEko errelatore bereziaren hezkuntzarako eskubideari buruzko txos- tena, 2010eko uztailaren 23koa, UN doc. A/65/162; Gizarte Eskubideen Euro- pako Batzordea, Interights vs. Kroazia, 45/2007 Salaketa, 2009ko martxoaren 30eko kasuaren funtsari buruzko erabakia.

eta hezkuntza eremuan curriculumari, hezkuntza mate- rialari, testu liburuei, jazarpenaren aurkako protokolei, genero rolei, eta abarri buruzko xedapen gehigarriak eman behar dira. Baina legeak ez dira aski. Funtsez- koa da politika eta zerbitzu publiko proaktiboak sortzea LGTBI adingabeentzako eta familia sexubakarreko adin- gabeentzako egiazko eta benetako berdintasuna lortzea oztopatzen duten oztopoak gainditu ahal izateko. Politika horiek behar dira haur horien aurkako indarkeria desa- gerrarazi, haien garapena eta segurtasuna bermatu eta haien aurkako aurreiritziak eta estereotipoak ezabatzeko. Bestalde, esan behar dugu emozio eta genero anizta- suna eta familia eredu guztiak onartzeko esfortzuek eta LGTBI-fobiaren aurkako borrokak ez luketela eskolare- nak bakarrik izan behar. Aisia eta kirol esparruak, bideo- jokoak, telebistako programak, web orriak eta online sare sozialak oso garrantzitsuak dira giza eskubideekiko begi- runearen balioak irakasteko.

9. Zenbait herritako agintari publikoek nolabaiteko engaia- mendu mailak erakutsi dituzte Rainbow Has proiektua- rekin. Hezkuntza agintariak lidergo argia erakutsi eta hezkuntza planak, jazarpen homofobo/transfoboaren aurkako protokoloak eta LGTBI guraso eta ikasleentza- ko informazio eta arreta zerbitzuak burutu behar dituzte. Hezkuntza komunitatearen maila guztien (administrazioa, kudeaketa, gurasoak, irakasleak, ikasleak eta adminis- trazio eta zerbitzuetako langileak) inplikazio aktibo eta eraginkorra behar da adingabe horien funtsezko eskubi- deak babesteko.
10. Orokorrean, eskolako irakasleek ez daukate behar bes- te informazio edo prestakuntzarik LGTBI pertsonen alde proaktiboki jarduteko. Prestakuntza unibertsitate mailan eman behar litzateke; eta hezkuntza maila guztietan lan egiten duten irakasleei. Gurasoen eta irakasleen arteko komunikazioak eta interakzioak ez daukate baliabide egokirik LGTBI adingabeen eta familia sexubakarretako adingabeen funtsezko eskubideak babesteko. LGTBI irakasleak nahi badute armairutik atera ahal izateko bal- dintzak sortu behar dira. Irakasleen prestakuntzan eta lanbide garapen iraunkorrean sexu eta genero aniztasu- nari aurre egiteko ulermena, prebentzioa eta estrategien garapena jasotzeko. Irakasleen prestakuntzak eskolako kultura aldaraz eta ingurune segurua sor dezake. Ika- s- leak eurak izan daitezke hezitzaile onenak beste ikas- leen ikuspuntutik.
11. Gizarte balio nagusiek, gizarte eta familia ordena jakin bateko mendeetako emaitza izanik, egun dauden sexu eta emozio joeren eta genero identitateen aniztasuna ez- kutatzen dute oraindik. Gizarte balio horiek familia sexu- bakarrak baztertu ohi dituzte. Beraz, balio horiek aldarazi eta sexu eta emozio aniztasuna onartzeko lan egin behar

dugu. LGTBI neska-mutilek eta familia gurasobakarretako seme-alabek baldintza eta aukera berberak izan behar dituzte eskolan eta gizartearen euren askatasuna, garapena, duintasuna, autoestimua eta segurtasuna babesteko eta ikusezinak izatea saihesteko. Hori lortzeko, aldaketa sakona behar da gizarte balioetan eta familiari buruzko diskurtsoan eta, gainera, tradizioa-aurrerabidea bikoiztasuna saihestu behar da.

12. Ezinbestekoa da guraso elkarteetan, LGTBI adingabeen guraso elkarteetan, familia sexubakarren elkarteetan, LGBTI erakundeetan, giza eskubideen elkarteetan –batez ere adingabearen eskubideak babesten dihardutenak–, hezitzaile elkarteetan, herritarren defentsarien, agintari publikoen eta unibertsitate edo aholkularitza enpresetako adituen arteko lankidetzak itunak eta sareak ezartzea. Guraso elkarteetan ahalduntzea sustatu behar da LGBTI eskubideen sustatzaileak eta defendatzaileak izan daitezen.

13. Europako Kontseiluko giza eskubideen komisarioaren hitzetan, “LGTBI adingabeek euren parte-hartze eskubideak bizitzako eremu guztietan erabiltzeko gaitasuna izan behar lukete. Informazioaren eskuragarritasuna parte hartu eta erabaki ahal izateko oinarritzko baldintza bat da. Era berean, LGTBI adingabeak etxeko, eskolako, Interneteko, kirol eremuko eta esparru publikoetako indarkeria eta jazarpenetik babestu behar dira. Adingabea babesteko zerbitzuek, adingabearen defentsarien eta poliziak esfortzu berezia egin behar lukete LGTBI adingabeak euren jarduketa eta politiketan sartzeko. Gobernuek sistematikoki jokatu behar dute LGTBI adingabeen segurtasuna eta berdintasuna hobetzeko”⁶.

---

⁶ LGTBI adingabeei buruzko jarrera agiria (2014ko urria).